

кримінальному провадженні на практиці має свої позитивні сторони а водночас і негативні. Невідкладний обшук, вважається ефективним засобом для збирання доказів в кримінальному провадженні в обставинах, які не допускають зволікання, а звернення з відповідним клопотанням може спричинити втрату доказів. Зокрема, більшість адвокатів-практиків стверджують, що такі дії органів досудового розслідування є недоцільними і не відповідають вимогам законодавства. У відповідності до судової практики, стосовно легалізації такого обшуку вбачається розуміння судьями того факту, що не завжди є об'єктивна можливість сторони обвинувачення для звернення з відповідним клопотанням а зволікання може спричинити негативні наслідки.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
 2. Європейська конвенція з прав людини.
 3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України зі змінами від 11.08. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text>.
 4. Постанова Верховного Суду від 24.03.2020 у справі № 755/5825/18. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=88522701&red=100003b1acf99536a60a52d29ae3b01a379c35&d=5>.
 5. Ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області у справі № 183/2472/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104595339>.
- Вирок Вищого антикорупційного суду від 22.12.2023 у справі № 758/3123/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115848553>.

Панайотов Євген Олександрович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ВСТУПОМ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Після повномасштабного вторгнення держави-агресора виникла необхідність у залученні значної кількості осіб до лав Сил оборони України, зокрема шляхом надання такої можливості громадянам, які мають процесуальний статус підозрюваного чи обвинуваченого у кримінальному провадженні. Така можливість передбачена законодавцем у ст. 335 та 616 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), проте на практиці можуть виникати проблемні питання, пов'язані з недосконалістю нормативного врегулювання вказаних правовідносин.

Так, ст. 616 КПК України передбачено можливість скасування судом запобіжного заходу для проходження підозрюваним / обвинуваченим військової служби за призовом під час мобілізації [1].

Слід зазначити, що згідно з ч. 6 ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» серед видів військової служби передбачено, зокрема: військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період; військову службу за контрактом осіб рядового складу, сержантського і старшинського складу та осіб офіцерського складу [2]. При цьому, проходження військової служби за контрактом має ряд суттєвих переваг перед проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, які пов'язані з підвищеним рівнем соціального забезпечення та гарантій, а держава, у свою чергу, усіяко сприяє та заохочує своїх громадян укладати контракт із Силами оборони України.

Разом з тим, з дослівного тлумачення положень ч. 1 та ч. 2 ст. 616 КПК України вбачається, що особа, яка тримається під вартою позбавлена права на ініціювання питання про скасування запобіжного заходу, у виді тримання під вартою, у разі бажання вступити на військову службу за контрактом, що свідчить про порушення рівності сторін у кримінальному провадженні, яка визначена ч. 1 ст. 10 КПК України. Так, вказаною нормою, зокрема, передбачено, що не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених цим Кодексом, за ознаками роду занять, а також за іншими ознаками [1].

Ще одним, очевидним, недоліком аналізованої норми є положення п. 2 ч. 1 та абз. 2 ч. 3 ст. 616 КПК України. Так, з одного боку, прокурор має право підтримати клопотання особи, яка тримається під вартою, у разі відсутності ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК України (тобто усіх ризиків для запобігання яким застосовується запобіжний захід), а з іншого боку – у разі отримання такою особою відмови територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП) у проходженні військової служби за призовом під час мобілізації – прокурор зобов'язаний подати клопотання про обрання стосовно такої особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою [1].

Вважаємо, що таке очевидне протиріччя, яке закладено у цій нормі суперечить як меті застосування запобіжного заходу визначеній у ч. 2 ст. 177 КПК України так і засадам кримінального провадження. Відмова ТЦК та СП у прийнятті особи на військову службу може ґрунтуватися на незалежних від волі і бажання особи обставинах, пов'язаних, зокрема, зі станом здоров'я, а тому безальтернативний обов'язок прокурора повторно ініціювати виключний за своєю суворістю запобіжних захід при попередньому встановленні судом відсутності ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК України свідчить про очевидне порушення прав людини та недостатню «якість» закону, про що неодноразово наголошувалося Європейським Судом з прав людини.

Схожа за змістом проблема формального застосування «неякісного» закону без врахування конкретних фактів та обставин справи була предметом розгляду Європейського Суду з прав людини у справі «Авраїмов проти України» (Заява № 71818/17). У п. 66 Рішення Суду зазначено таке: «обрання судом заявнику запобіжного заходу у виді тримання під вартою, незважаючи на встановлення недоведеності слідчим того, що інші запобіжні заходи були б неналежними, свідчить, що вирішальним для суду стало посилання органу державної влади на положення про неможливість застосування інших запобіжних заходів, окрім тримання під вартою, який суд повторив. Роз'яснюючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд, як вбачається, опосередковано визнав і підтримав ключову роль, яку положення про неможливість застосування інших запобіжних заходів, окрім тримання під вартою, відіграло під час постановлення ухвали суду нижчої інстанції» [3]. За результатами розгляду справи Судом встановлено порушення Україною п. 3 ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

На нашу думку, законодавцю необхідно невідкладно внести відповідні зміни до ст. 616 КПК України щодо: можливості ініціювання особою, яка тримається під вартою клопотання про зміну запобіжного заходу у зв'язку з бажанням укласти контракт на проходження військової служби; права, а не обов'язку прокурора ініціювати повторне обрання запобіжного заходу, виключно у разі нез'явлення звільненої з-під варти особи до відповідного ТЦК та СП або ж у разі встановлення нових обставин, які можуть свідчити про наявність ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК України; диспозитивного вибору прокурором виду запобіжного заходу для ініціювання.

У розвиток досліджуваної теми слід зазначити, що ст. 335 КПК України передбачено обов'язок суду зупинити судове провадження стосовно обвинуваченого, який був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період до його звільнення з військової служби [1].

Проблематику неможливості застосування вказаних положень закону до осіб, які вступили на військову службу за контрактом вже проаналізовано нами вище.

Вказана конструкція норми закону має також і іншу сторону, оскільки необхідність зупинення судового провадження за виключно формальною ознакою – вступу на військову службу, не буде сприяти досягненню завдань кримінального провадження, визначених у ч. 1 ст. 2 КПК України. Неможливість врахування судом конкретних обставин проходження обвинуваченим військової служби, як-то: місце виконання особою військового обов'язку, характер його служби, а також неможливість відновлення судового розгляду у випадку самовільного залишення місця служби або навіть дезертирства – призводить до того, що в умовах триваючого військового конфлікту, з непередбачуваним терміном ведення бойових дій, особа на тривалий

термін, на законних підставах, ухиляється від участі у розгляді кримінальної справи судом.

При цьому, на відміну від розглядаємої норми закону, навіть проаналізовані вище положення ст. 616 КПК України дозволяють більш гнучко підходити до вирішення цього процесуального питання, з урахуванням думки сторони обвинувачення, особи обвинуваченого тощо.

На нашу думку, сама лише ознака вступу обвинуваченого на військову службу не означає неможливість участі такої особи у судовому розгляді, а тому пропонуємо законодавцю внести відповідні зміни до ст. 335 КПК України додавши до неї право суду на зупинення судового розгляду у зв'язку з прийняттям на військову службу за контрактом та з урахуванням конкретних обставин проходження особою військової служби і думки сторін, а також щодо можливості відновлення судового розгляду у разі самовільного залишення місця служби або дезертирства обвинуваченим.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. «Про військовий обов'язок і військову службу» : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2232-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

3. Справа «Авраїмов проти України" (Заява № 71818/17) : рішення Європейського суду з прав людини від 25 берез. 2021 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f72#Text.

Поярков Андрій Юрійович,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАЧІ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ОРГАНІЗОВАНІ ГРУПИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Організована злочинність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів є прямою загрозою світовій безпеці, а тому важливим напрямом у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, вчинені організованими групами та злочинними організаціями у такій сфері є міжнародне співробітництво.